

Cieľ Inšpiračnej školy vidieka

zvýšiť povedomie o hodnote krajiny, jej úlohe a zmenách

Koncom septembra sa v Hokovciach, Hrušove a Prenčove (Mikroregión Južné Sitno) uskutočnil pilotný projekt Inšpiračnej školy vidieka. Projekt realizovaný v rámci Programu obnovy dediny v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia – Centrom tvorby krajiny v Banskej Bystrici (SAŽP – CTK) a Spolkom pre obnovu dediny (SPOD), bol finančne krytý z prostriedkov grantu Programu starostlivosti o životné prostredie Ministerstva životného prostredia SR.

Účastníkmi pilotného projektu boli pracovníci SAŽP – CTK, členovia predsedníctva SPOD a členovia samosprávy a zástupcovia obcí ocenených v súťažiach Dedina roka 2001 a Dedina roka 2003. Nosnými témami projektu boli práca v komunite a mikroregionálna spolupráca.

Dvojdňové stretnutie účastníkov Inšpiračnej školy vidieka sa začalo v hoteli Park v Hokovciach. Riaditeľka SAŽP – CTK, projektmanažérka a tiež riaditeľka Inšpiračnej školy vidieka, Ing. arch. Anna Kršáková v úvode predstavila základné ciele, náplň a poslanie školy: využitie a propagácia dobrých príkladov a príkladných realizácií v rôznych oblastiach života na vidieku, možnosť získať inšpiráciu doma v podobných ekonomických a legislatívnych podmienkach a nájsť námety na doriešenie vlastných problémov, nadviazať kontakty a spoluprácu s obcami a regiónmi s podobnými problémami, získať odborný názor a návrh na riešenie problémov. Štúdijnými predmetmi úvodnej časti školy boli: Dedina ako hospodár, Dedina ako maľovaná, Dedina ako klenotnica, Dedina ako pospolitosť, Dedina ako partner.

Predseda SPOD Miroslav Ďuráci zoznámil účastníkov s poslaním spolku, ktorým je skvalitnenie života na vidieku a zušľachtlenie dediny, ako aj presadzovanie záujmov dediny v spoločnosti, zamedzovanie úpadku a vymieraniu slovenského vidieka, podporovanie rozvoja obecnej komunity a sociálnej súdržnosti, podnecovanie duchovnej obnovy a návrat k tradíciám, zlepšovanie životných podmienok na vidieku, skvalitňovanie vzhľadu obcí uplatňovaním vhodnej architektúry, zachovanie a

Účastníci Inšpiračnej školy vidieka (september 2004)

oživenie kultúrnej krajiny a jej prírodných hodnôt, spolupráca pri vytváraní podmienok pre plnohodnotnú realizáciu Programu obnovy dediny (POD), pomoc pri vzniku a činnosti miestnych spolkov zameraných na POD, šírenie osvetu a rozvoja vzdelávania na dedine, propagovanie slovenskej dediny a POD doma aj v zahraničí.

Popoludní sa vyučovanie presunulo do Hrušova (víťazná obec súťaže Dedina roka 2003). Starosta obce Pavel Bendík zoznámil účastníkov so súčasnosťou aj budúcnosťou obce. Vystúpili na vyhladkovú vežu, ktorá je súčasťou náučného chodníka spájajúceho obec s okolitou krajinou. V chotári sa plánuje obnova výsadby tradičnej odrody čerešne tzv. čelovskej chrupky, ktorú ako jedinú je možné aj sušiť. Poľnohospodárska produkcia v oblasti rastlinnej výroby plánuje zaviesť pestovanie ďalších domácich pôvodných odrôd. Prehliadka obce pokračovala

v priestoroch zaujímavých nielen architektonickým a technickým riešením objektov, ale aj participáciou občanov pri ich realizácii, možnosťami a spôsobmi financovania a pod. Prvému priestoru dominuje nové námestie s kultúrnym domom, obecným úradom a amfiteátrom, kde sa koná folklórny festival Hontianska paráda. Ďalším priestorom je škola a kostol. Škola je prevádzkovaná spolu so škôlkou a je internátneho typu, z čoho vyplývajú určité problémy, ale aj pozitíva. Okrem predmetov určených osnovami a rozšírenej výučby výpočtovej techniky, učivo dopĺňajú regionálne danosti a tradičná ľudová a kultúra. Kostol je miestom, kde sa spája cirkevná a svetská duchovná, aj materiálna kultúra a miestom, kde sa prezentuje tradičný hrušovský ľudový odev. Neďaleko kostola, pri cintoríne, je miesto, kde sa sústreďuje separovaný zber odpadu. Niekoľko zberných miest sa nachádza v jednotlivých častiach obce. Po informáciách o skúsenostiach so zberom sa v diskusii prešlo aj na tému využívania biomasy, konkrétne drevnej štiepky, na vykurovanie obecného úradu, kultúrneho domu a školy.

V starších obecných budovách pôvodného hrušovského námestia sú kluby mládeže a dôchodcov, ktoré slúžia ako miesta stretnutí, ale aj udržiavania tradícií. V klube dôchodcov sa v tom čase práve páralo perie a so sprievodom heligónky spievali hrušovské piesne. Obec tiež poskytla priestory pre zriadenie ojedinelého múzea starých agregátov „stabilákov“, na pohon poľnohospodárskych strojov, gátrov, okružných píl, šrotovníkov a pod., zozbieraných miestnymi obyvateľmi a udržiavaných podľa možností v prevádzkyschopnom stave. Jedným z cieľov je opätovné obnovenie funkcie obecnej pälence vybavenej ešte pôvodným zariadením. Možnosťou šetrenia tak obecných peňazí, ako aj peňazí občanov, je sústredenie hospodárskej činnosti a služieb pod riadenie obecného úradu, s využitím pracovníkov na verejnoprospešné práce. Obec venuje pozornosť aj drobnej architektúre a sídelnej zeleni a jej harmonizácii s prostredím obce.

Ďalším priestorom, ktorému „učiteľ“, hrušovský starosta, venoval zvýšenú pozornosť, bol priestor ľudového

Na návšteve v klube dôchodcov v Hrušove (páranie peria)

domu zapísaného do zoznamu kultúrnych pamiatok. Ukážku pôvodného ľudového staviteľstva pri vonkajšej murovanej chlebovej peci spríjemnila tradičná miestna pohostinnosť spojená s ochutnávkou dobrého domáceho chleba, koláčov, „lepníkov“ a ďalších miestnych špecialít. Po takejto ochutnávke dobre padla aj „koštovka“ vína v tradičných hrušovských tufových pivniciach. Prezentácia pokračovala na obecnom úrade prehliadkou I-domu, miestnej knižnice a spracovaných environmentálnych projektov, rozvojových dokumentácií a propagačných materiálov a napokon premietnutím videofilmu o obci, v ktorom veľká časť je venovaná prezentácii tradičnej kultúry netradičným spôsobom počas Hontianskej parády. Návštevníci tohto podujatia majú každoročne možnosť vidieť nielen vystúpenia folklórnych súborov, ale aj tradičnú žatvu, od kosenia obilia, viazania do snopov, skladania, zväžania, cez ručné mlátenie i mlátenie na starej mláčačke, až po pečenie chleba v kamenných peciach, ktoré v minulosti boli takmer v každej domácnosti. Obyvatelia obce na Hontianskej paráde predvádzajú tiež tradičné pálenie dreveného uhlia, spúšťanie stromov, štiepanie, kresanie, pilenie a rúbanie dreva. Súčasťou parády sú dvory, ktoré vytvárajú pohodu a priateľskú atmosféru.

Program druhého dňa Inšpiračnej školy vidieka bol venovaný otázkam mikroregionálnej spolupráce. V sídle Mikroregiónu Južné Sítno, v Preňčove, poznatky a skúsenosti žiakom školy odovzdávala starostka obce a predsedkyňa mikr oregiónu Alena Ciglanová spolu s ďalšími starostami. Predstavila Preňčov a Mikroregión Južné Sítno, hlavnou témou však bola spolupráca obcí v mikroregióne, vzájomná koordinácia a prepájanie projektov, možnosti získavania finančných prostriedkov prostredníctvom grantov a programov pre projekty obcí a mikroregiónu. Zamerala sa na dôležité skutočnosti pri písaní a podávaní projektov a v prípade ich úspešnosti aj na odpočtovanie finančných prostriedkov a úskalia s tým spojené. Prezentovala skúsenosti s programami SAPARD, komunitným minigrantovým programom, EK OPOLIS, POD, MA 21, REC Slovensko a ďalšími. Pri prehliadke obce si účastníci školy pozreli dva projekty realizované prostredníctvom programu SAPARD (prestavba kultúrneho domu a miestne chodníky), drobnú architektúru (autobusové zastávky, studne), miestne múzeum Andreja Kmeťa a kostol.

Prínosom pre ďalšiu činnosť Inšpiračnej školy vidieka bola záverečná diskusia vedená riaditeľkou Centra

Predstavenie obce Preňčov (Mikroregión Južné Sítno)

programovania environmentálnych projektov SAŽP Ing. arch. Ivetou Kavčákovou, počas ktorej „žiaci aj učitelia“ školy na základe získaných informácií a dojmov hodnotili čo im škola dala, čo by zmenili, doplnili, vylúčili, prípadne realizovali inak. Ich postrehy po vyhodnotení, spolu so závermi diskusie, budú slúžiť ako zdroj námetov a inšpirácie pre ďalšie skvalitnenie činnosti školy. A tak ako býva dobrým zvykom v škole, aj žiaci tejto školy dostali na záver vnsvedčenia o úspešnom absolvovaní 1. a 2. stupňa Inšpiračnej školy vidieka.

Projekt bol hodnotený jednoznačne kladne. Účastníci vzniesli požiadavku na jeho opakovanie a pokračovanie aj pre ďalších záujemcov. Inšpiratívna forma sa javí najprístupnejším spôsobom ako v krátkom čase získať množstvo podnetov, námetov a informácií, navyše v rovnakom ekonomickom prostredí s identickým legislatívnym pozadím. Projekt Inšpiračnej školy vidieka zapadá do činnosti Školy obnovy dediny na SAŽP ako súčasť osvetu, propagácie a vzdelávania, ktorým bola poverená v POD. Je súčasťou environmentálnej osvetu a prispieva k zvýšeniu absorpčnej schopnosti vidieka pre štrukturálne fondy EÚ. Po prijatí Európskeho dohovoru o krajine, ku ktorému Slovensko v týchto dňoch pristupuje, plánujeme rozšíriť ob-

sah školy o novú dimenziu - zvyšovanie povedomia verejnosti o hodnote krajiny, jej úloha a zmenách. Je to jedna z požiadaviek dohovoru. So samosprávami pracujeme cez POD už siedmy rok. Postupne orientujeme pozornosť na environmentálne aspekty obnovy dediny a krajiny a trvalo udržateľný rozvoj vidieka. V území máme vybudovanú sieť vlastných poradcov, spolupracovníkov zo strany iných organizácií pôsobiach na vidieku a početnú cieľovú skupinu vidieckych samospráv ochotnú a schopnú smerovať k cieľovej kvalite krajiny.

Následne v prvej polovici októbra sa v obci Čeladná v Moravskoslezskom kraji v Českej republike konala medzinárodná konferencia na tému Školy obnovy vidieka (ŠOV) po rozšírení EÚ. Účelom konferencie, ktorú pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj ČR organizovala Škola obnovy vidieka v Třanoviciach, bolo prispieť k celkovému harmonickému rozvoju vidieka v podmienkach integrujúcej sa Európy prostredníctvom ďalšieho skvalitnenia práce škôl obnovy vidieka. Konferencie sa zúčastnili zástupcovia škôl obnovy vidieka a predstavitelia ďalších podobne zameraných organizácií, inštitúcií a spolkov z Rakúska, Čiech, Nemecka, Poľska, Írska a Slovenska. Na tejto konferencii, ktorá nadviazala na úspešnú tradíciu konania medzinárodných stretnutí škôl obnovy vidieka v predchádzajúcich rokoch, sa ako reprezentanti pilotného projektu Inšpiračná škola vidieka po prvýkrát za Slovenskú republiku zúčastnili aj zástupcovia SAŽP - CTK a Spolku pre obnovu dediny na Slovensku.

Projekt Inšpiračná škola vidieka na Slovensku, Program obnovy dediny, ako aj súťaž Dedina roka na konferencii prezentovala Ing. arch. Anna Kršáková. Účastníkov konferencie informovala o činnosti SAŽP v oblasti rozvoja vidieka ako gestora POD. Podrobne rozobrala prierez aktivít, štruktúru a ciele Inšpiračnej školy vidieka na Slovensku. Prezentovala záujem a možnosti tejto školy v spolupráci so školami v medzinárodnej sieti ŠOV. Vyzdvihla tiež spoluprácu so Školou obnovy vidieka v Modrej v ČR, ktorá je dlhoročným partnerom SAŽP - CTK. Inšpiračná škola vidieka na Slovensku bola zaradená do medzinárodnej siete ŠOV a prizvaná k spolupráci na spoločných projektoch, s ponukou možnosti organizovania medzinárodného stretnutia Školy obnovy vidieka aj na Slovensku.

Ing. arch. Anna Kršáková,
Ing. Alexander Králik, Ing. Andrea Luptáková
SAŽP - CTK Banská Bystrica

Hrušov je známy miestnymi špecialitami (napr. pečenie lepníkov)